

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра загальноправових дисциплін

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Правові засади забезпечення комерційної діяльності підприємств»

Студента 2 курсу, 7м групи,
спеціальності 081 «Право»
спеціалізації «Правове забезпечення
безпеки підприємницької діяльності»

Яценко
Наталії Олександрівни

Науковий керівник
кандидат юридичних наук,
професор

Крегул
Юрій Іванович

Гарант освітньої програми
кандидат юридичних наук,
професор

Крегул
Юрій Іванович

Київ 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВИХ ЗАСАД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	6
1.1. Поняття правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств.....	6
1.2. Суб'єкти правового забезпечення комерційної діяльності підприємств.....	13
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	16
2.1. Сутність та складові елементи механізму правового забезпечення комерційної діяльності підприємств.....	16
2.2. Повноваження державних органів щодо правового забезпечення комерційної діяльності підприємств.....	22
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	35
3.1. Проблеми правового забезпечення комерційної діяльності підприємств.....	35
3.2. Напрями подальшого удосконалення правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств.....	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50

ВСТУП

Актуальність теми.

Отримання прибутку є основною і найбільш значущою метою діяльності комерційних підприємств в Україні та за кордоном. Здійснення комерційної діяльності в Україні регулюється певним переліком нормативного інструментарію. Створення такого нормативного підґрунтя покладається на державу в особі її представницьких органів, які, окрім законотворчої функції, мають також слідкувати за дотриманням і виконанням підприємствами такого нормативно-правового базису діяльності. Порядок здійснення операцій, які мають на меті отримання позитивного фінансового результату та покращення матеріального становища суб'єкта підприємництва, є визначальним як для стану внутрішньої економіки держави, так і для визначення її місця на світовому фінансовому ринку. А отже, від якості, прозорості, зрозумілості, рівня прорахованості і продуманості правової бази, а також, від порядку та способів контролю за здійсненням комерційної діяльності залежить фінансовий стан не лише самих підприємців, а і держави, як суб'єкта світової економіки загалом. Проте, враховуючи низку причин, рівень правових засад комерційної діяльності, а особливо – контроль з боку держави за дотриманням законодавства з цього питання, нажаль, наразі в Україні залишає бажати кращого. Через стрімкий розвиток економіки та політичні орієнтири держави, щоразу постає нагальна необхідність створення нових правових інструментів регулювання діяльності підприємств. В першу чергу, вимагає оновлення та удосконалення сукупність законів та підзаконних актів, які закріплюють правові стандарти діяльності суб'єктів господарювання з отримання прибутку. Коректно окреслені правові засади комерційної діяльності та якісний контроль за їх дотриманням призведуть не лише до розвитку підприємництва, прозорості внутрішньої економіки держави, а і до визнання України гідним гравцем світового фінансового ринку.

Сутність комерційної діяльності висвітлювалась різними науковцями та вченими, серед яких В.А. Абчук, З.С. Варналій, В.І. Шакур, В.С. Щербина, Д.В. Задихайло, В.М. Селіванов та ін. Однак питання правового регулювання комерційної діяльності не є широко висвітленим на даний час. Крім того, недосконалість правової бази комерційної діяльності зумовлюють необхідність дослідження даного питання та внесення пропозицій і виявлення можливостей вдосконалення засад діяльності підприємств під час здійснення господарських операцій.

Правова база комерційної діяльності підприємств — це сукупність законів, нормативних та інструктивних документів, які визначають порядок створення підприємств, реєстрацію фізичних осіб – підприємців, їх правові та організаційні форми, порядок організації виробництва, забезпечення його необхідними ресурсами, збут, систему оподаткування, відносини між державою та підприємцями, суб'єктів підприємницької діяльності між собою, а також які дають підприємцям певні правові гарантії.

Мета роботи.

Робота спрямована на дослідження правових засад комерційної діяльності підприємств шляхом аналізу чинного законодавства в даній сфері, окреслення проблематики та формування пропозицій щодо його покращення. В роботі аналізуються наступні питання:

- поняття правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств;
- визначення суб'єктів які здійснюють правове забезпечення комерційної діяльності підприємств;
- дослідження поняття механізму здійснення правового забезпечення комерційної діяльності підприємств;
- з'ясування повноважень державних органів щодо правового забезпечення комерційної діяльності підприємств;
- аналіз назрілих проблем в сфері правового забезпечення комерційної діяльності підприємств;

- обґрунтування напрямів подальшого удосконалення правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств в Україні.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у зв'язку із здійсненням правового забезпечення комерційної діяльності підприємств.

Предметом дослідження є правові засади забезпечення комерційної діяльності підприємств.

Загальна методика дослідження. Теоретичною і методологічною базою дослідження є наукові розробки вітчизняних вчених-юристів у сфері правового забезпечення комерційної діяльності підприємств, спеціальна юридична література, законодавчі і нормативні акти України, Інтернет-ресурси.

Узагальнення явищ і процесів при здійсненні правового забезпечення комерційної діяльності базується на системному аналізі правових дефініцій та категорій. За допомогою діалектичного методу досліджено інститут та механізм правового забезпечення комерційної діяльності підприємств, їх роль і місце в системі господарського законодавства України та підготовлено відповідні пропозиції.

Випускна кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій і списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ЗАГАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРАВОВИХ ЗАСАД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Поняття правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств

Одним з основних завдань української держави є створення умов для ефективної діяльності суб'єктів господарювання, зміцнення їх конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках. Важливим напрямом підвищення результативності діяльності цих суб'єктів виступає ефективне та чітке здійснення правового забезпечення такої сфери господарської діяльності, як комерційна діяльність підприємств.

Держава в особі її уповноважених органів відповідно до закономірностей розвитку і потреб економічного життя країни встановлює загальні засади (принципи, цілі, завдання, межі) і розробляє основні засоби правового забезпечення комерційної діяльності підприємств.

Правові засади — це формальні принципи, які уможливають правовий порядок, мають характер вимог, які стоять перед правовою системою, дотримання їх робить можливим реалізацію справедливості та збереження самої системи.[57,с.63]

Базисом, на якому сформувалося правове забезпечення комерційної діяльності та відповідно до якого ця діяльність потребує юридичної регламентації, є конституційні основи правопорядку у сфері господарювання.

Так стаття 42 Конституції України зазначає, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.[1]

Правовий порядок здійснення комерційної діяльності підприємств в Україні формується на основі оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного регулювання макроекономічних процесів виходячи з конституційної вимоги відповідальності держави перед людиною за свою

діяльність та визначення України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. [32,с.281]

Це здійснюється передусім шляхом формування системи законодавчих та інших нормативних правових актів з відповідних питань. Правове забезпечення в ході своєї реалізації набуває таких характерних рис, як всезагальність, обов'язковість, конкретність, державна примусовість, стабільність і прогнозованість.

Правове забезпечення комерційної діяльності здійснюється за допомогою різноманітних за своєю юридичною силою, але водночас таких, що діють узгоджено, передбачають один одного нормативно-правових актів, підзаконних актів, нормативно-правових актів самих підприємств .

Необхідно підкреслити, що в науковій літературі часто ототожнюються поняття правове забезпечення та правове регулювання це знаходить свій вияву тому що ці два поняття реалізуються шляхом здійснення державою за допомогою права і сукупності правових засобів нормативного регулювання тієї сфери суспільних відносин та зв'язків, які входять до предмета правового регулювання.

У юридичній літературі сформувалось певне розуміння сутності цих двох понять, які лише підтверджують їх взаємозв'язок, незважаючи на різні підходи щодо їх визначення.

Термін «регулювання» походить від латинського слова «regulo» — «правило» та означає упорядкування, приведення чогось у відповідність з чимось.

Щодо самого терміну правове регулювання то під ним науковці розуміють певний процес, обумовлений об'єктивними та суб'єктивними чинниками, такими, як: рівень зрілості та стійкості суспільних відносин, рівень соціальної структури суспільства, стан економічного розвитку суспільства, загальний рівень правової культури населення та інші. [47,с.112]

Скакун О.Ф. правовим регулюванням називає здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорона і розвиток. [64,с.488]

Що стосується правового забезпечення, важливим є зазначити що воно базується здебільшого на нормативній основі, воно є найбільш ефективним для досить сталих, повторюваних, типових суспільних відносин, ознаки яких в узагальненому вигляді можуть бути зафіксовані у правових приписах.

Крім того в теорії права під правовим забезпеченням передбачається впорядкування, юридичне закріплення та охорону суспільних відносин шляхом застосування правових засобів.

Сферою правового забезпечення є найбільш суттєві суспільні відносини, з чітко визначеним змістом, які періодично виникають, мають принципове значення для держави, об'єднань громадян, окремих осіб (наприклад, здійснення підприємницької діяльності) та які врегульовуються нормами права. [61,с.158]

Таким чином, в юридичній літературі сформувався майже єдине розуміння правового регулювання та правового забезпечення як сукупності різноманітних форм та засобів юридичного впливу держави на поведінку учасників суспільних відносин, що здійснюються в інтересах всього суспільства або певного колективу чи особистості, з метою підпорядкувати поведінку окремих суб'єктів встановленому в суспільстві правопорядку.

В Україні відбувається процес формування економічних відносин, в яких важливу роль відіграє підприємницька діяльність (підприємництво), що складає значну питому вагу в господарській діяльності. З метою створення сприятливих організаційних і економічних умов для розвитку підприємництва держава на умовах і в порядку, передбачених чинним законодавством, здійснює правове забезпечення комерційної діяльності .

Державні органи на різних рівнях впливають на підприємницьку діяльність, та результати її здійснення шляхом встановлення правових засад та засобів на ринку, у межах яких суб'єкти підприємництва мають певну

свободу. Типові засади стосуються здійснення господарської діяльності в тому числі комерційної діяльності підприємств. [49,с.16] Ці засади та засоби закріплені в низці законів України та розрізняються за ступенем обмеження підприємництва, але усі вони служать установленню певних обмежень та підтримки діяльності підприємців. Встановлено, що держава здійснює безліч форм впливу на суб'єктів підприємницької діяльності, від оподаткування до ціноутворення.

Слід зазначити, що правове забезпечення комерційної діяльності підприємств виступає, як діяльність державних органів, що здійснюється за допомогою використання визначених законодавством засобів впливу на підприємницькі відносини, з метою забезпечення рівного підпорядкування всіх учасників господарських відносин правовому господарському порядку та рівного захисту державою всіх суб'єктів підприємництва.

Правове забезпечення комерційної діяльності — включає її нормативне регулювання і виконання права як засобу управління стосовно конкретної сфери практики. Воно розуміє під цим також сприяння пошуку шляхів удосконалення існуючої та створення нової нормативної бази для виконання принципово нових завдань які ставляться перед підприємництвом.

Окрім того та як зазначає Шаповалова О.В. правове забезпечення комерційної діяльності, включає, зокрема, створення її законодавчої основи, тобто системи нормативних актів (головним чином у формі законів), що визначають правовий статус суб'єктів комерційної діяльності та регламентують різні аспекти господарської діяльності. [67,с.160]

На нашу думку кожне з цих вищенаведених визначень виражає сутність правових засад забезпечення комерційної діяльності та має право на існування.

Сформулювавши поняття правового забезпечення комерційної діяльності підприємств, перейдемо до з'ясування самого визначення комерційної діяльності. Оскільки єдина думка з цього приводу відсутня.

У сучасній літературі одні автори ототожнюють поняття комерційної і підприємницької діяльності, інші стверджують, що комерційна діяльність ширше, ніж підприємницька або навпаки. Щоб розібратися в цьому, наведемо кілька взаємозалежних визначень понять, узятих з різних праць провідних вчених-юристів та проаналізуємо їх.

Комерція (від латинського “commercium”) означає “торгівля”. Але термін «торгівля» має подвійне значення: в одному випадку він означає самостійну галузь народного господарства, а в іншому – торгові процеси, спрямовані на здійснення актів купівлі-продажу товарів. Комерційна діяльність пов'язана з іншим поняттям торгівлі – торговими процесами по здійсненню актів купівлі-продажу з метою отримання прибутку. Комерційна діяльність є основою торгового бізнесу. [66,с.16]

Відповідно до статті 42 Господарського кодексу України підприємництво або комерційна діяльність — це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. [2]

Згідно міжнародного та вітчизняного законодавства комерційною вважається підприємницька діяльність, направлена на виробництво і розподіл прибутку між засновниками ділового підприємства будь-якої організаційно-правової форми, як основна його мета.

У той же час загальнопоширеним є визначення комерційної діяльності як ініціативної, самостійної діяльності господарюючих суб'єктів спрямованої на отримання прибутку.

Проте, як зазначає Шакур В.І. «Комерційна діяльність – підприємницька діяльність у сфері торгівлі, посередництва, товарно-грошових і чисто фінансових операціях. Комерційна діяльність ширше поняття торгова діяльність і містить у собі економічний зміст відносин товаровиробництва, товарообміну, регульованого в законодавчому порядку». [66,с.16]

Наприклад, у теорії права комерційна діяльність – це спосіб реалізації комерційних відносин, які в умовах ринково зорієнтованої економіки стають домінуючими.

Саме ці відносини повинні всебічно стимулювати виробництво, надавати динаміку потребам, активізувати товарно-грошовий обмін. Тому комерційна діяльність є об'єктивно необхідною категорією ринкової економіки, до того ж надзвичайно складною за своїм характером і змістом. Суть комерційної діяльності полягає в організації комерційних процесів, операцій, спрямованих на забезпечення системи товарно-грошового обміну і управління цими процесами.

Основними принципами комерційної діяльності є [4]:

- 1) вільний вибір підприємцем видів комерційної діяльності;
- 2) самостійне формування підприємцем програми діяльності, вибір постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежене законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону;
- 3) вільне наймання підприємцем працівників;
- 4) комерційний розрахунок та власний комерційний ризик;
- 5) вільне розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом;
- 6) самостійне здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд.

Що стосується підприємницької діяльності то вона виступає, як ініціативна, систематична, самостійна, здійснювана від свого імені, на свій ризик, під свою майнову відповідальність діяльність громадян, фізичних і юридичних осіб, спрямована на одержання прибутку від користування майном, продажу товарів, виконаних робіт, надання послуг.

У підприємницькій діяльності, зокрема, вбачають риси діяльності особливого творчо-пошукового, новаторського характеру, під час якої опрацьовуються нові сфери вигідного вкладення ресурсів, ідеї нових комбінацій у виробництві, опанування нових ринків, створення нових продуктів і способів досягнення мети.

Комерційна діяльність, в свою чергу, входить елементом до підприємницької діяльності. Вона обмежується відносинами, які мають під час реалізації вже готової продукції, доведення її до споживача, і стосується виконання робіт та надання послуг, в тому числі посередницьких, щодо торгівлі, рекламних заходів, планування нових обсягів продаж, експортно-імпортних операцій, опрацювання способів виходу на зовнішній ринок та інших.

Таким чином, підприємницька діяльність включає в себе комерційну діяльність і є однією зі складових господарської діяльності — більш широкого поняття, що може бути спрямована не тільки на одержання прибутку, а і на виконання програм загальноекономічного, соціального, культурного та іншого значення. [30,с.7]

Отже, вищенаведене дає змогу зробити такі висновки: по-перше, ми підтримуємо думку переважної більшості науковців щодо єдиного розуміння правового регулювання та правового забезпечення як сукупності різноманітних форм та засобів юридичного впливу держави на поведінку учасників суспільних відносин, що здійснюються в інтересах всього суспільства або певного колективу чи особистості, з метою підпорядкувати поведінку окремих суб'єктів встановленому в суспільстві правопорядку.

1.2. Суб'єкти правового забезпечення комерційної діяльності підприємств

Визначивши загально-правову характеристику поняття правового забезпечення комерційної діяльності необхідно окреслити коло суб'єктів, які наділені повноваженнями таке забезпечення здійснювати.

Суб'єкти правового забезпечення комерційної діяльності — це державні органи та їхні посадові особи, на які покладено як законотворчу, так і регуляторну функцію щодо створення та реалізації прав і обов'язків у сфері правового забезпечення здійснення комерційної діяльності підприємств.

Як встановлено ст. 8 Господарського Кодексу України держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання, проте наділені господарською компетенцією. Господарська компетенція органів державної влади та органів місцевого самоврядування реалізується від імені відповідної державної чи комунальної установи. Безпосередня участь держави, органів державної влади та органів місцевого самоврядування у господарській діяльності може здійснюватися лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України. [2]

Відповідно до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 року, державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності спрямована на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності, що здійснюється в межах, у порядку та у спосіб, що встановлені Конституцією та законами України. [5]

Реалізацію даної політики здійснюють Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів, центральні та місцеві органи виконавчої влади, а також органи місцевого самоврядування, які відповідно

до своїх повноважень мають право приймати регуляторні акти у сфері підприємницької діяльності.

Спеціально уповноважені центральні органи та місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування забезпечують виконання законів, нормативних актів вищих органів влади й приймають свої нормативні акти, а також акти застосування норм права, спрямовані на безпосереднє регулювання відносин, що виникають між суб'єктами господарювання та вищевказаними органами.

У структурній організації суб'єктів правового забезпечення комерційної діяльності Президенту України належить особливе місце, оскільки він уособлює державу, виступає від її імені і забезпечує узгоджене функціонування всього державного механізму. Зважаючи на таку характеристику статусу Президента України слушною є думка про те, що він відповідно до Конституції України має широкі повноваження з контролю у сфері державного управління.

Проаналізувавши таким чином державно-владні повноваження Президента України, можна говорити про його формальну першість серед державних інститутів. Однак така першість президента як найвищої посадової особи держави пояснюється не обсягом і змістом його повноважень, а саме статусом як глави держави.[52,с.80]

Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент — Верховна Рада України. Що стосується питань пов'язаних з комерційною діяльністю то Парламент приймає закони, постанови та інші акти більшістю від її конституційного складу що стосуються правових засад і гарантій підприємництва; правил конкуренції та норм антимонопольного регулювання.

Кабінет Міністрів є вищим органом у системі органів виконавчої влади, який здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві держадміністрації, спрямовує та координує діяльність зазначених органів.

Як зазначає В.Б. Авер'янов, то в цілому щодо органів виконавчої влади виділяють структурні ланки трьох організаційно-правових рівнів[28,с.207]:

- 1) вищий рівень — Кабінет Міністрів України (у функціональній взаємодії з Президентом України);
- 2) центральний рівень — міністерства, державні комітети, інші підвідомчі Кабінету Міністрів України органи виконавчої влади:
- 3) місцевий рівень, на якому діють:
  - а) органи виконавчої влади загальної компетенції — обласні, районні. Київська і Севастопольська міські державні адміністрації;
  - б) органи спеціальної — галузевої — компетенції, котрі безпосередньо підпорядковані центральним органам виконавчої влади й перебувають у так званому подвійному підпорядкуванні.

Наступним з переліку суб'єктів правового забезпечення є державний орган зі спеціальним статусом — Антимонопольний комітет України.

Відносини Антимонопольного комітету України з суб'єктами господарювання чітко проявляються у такій сфері діяльності антимонопольних органів, як здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, узгодженими діями та концентрацією суб'єктів господарювання, регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій.

Діяльність передбачених владних структур спрямована на вдосконалення господарських відносин, а також відносин між органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних, неефективних та таких що здійснюють обмеження в сфері комерційної діяльності підприємств, нормативних актів; зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку підприємницької діяльності, що не заборонена Конституцією України та чинним законодавством.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Сутність та складові елементи механізму правового забезпечення комерційної діяльності підприємств

За сучасних умов визначення сутності механізму правового забезпечення комерційної діяльності підприємств набуває досить важливого значення. Актуальною та необхідною потребою є становлення не тільки самої комерційної діяльності в новоутвореній ринковій економіці, а й формування ефективного механізму державного регулювання, що проявляється в її правовому забезпеченні.

Від наслідків здійснення комерційної діяльності та прибутку, отриманого в цій сфері, залежить добробут як держави, так і населення України. Успіх підприємництва обумовлений економічною ситуацією та правовим забезпеченням (правовою базою) зазначеної діяльності. Правове забезпечення – це формування та вдосконалення чинного законодавства України стосовно підприємницької діяльності, яке здійснюється відповідними державними органами.

Держава здійснює правове забезпечення комерційної діяльності шляхом розроблення нормативних актів, положень, заходів, що безпосередньо впливають на діяльність суб'єктів ринкових відносин. Основним інструментом регулювання економічних умов діяльності підприємств є прийняття законів і документів законодавчого спрямування. Особливо важливими для підприємств є законодавчі та інші нормативно-правові акти, відповідні норми господарського, цивільного, кредитно-фінансового, податкового, адміністративного, трудового та інших галузей чинного законодавства. Також при цьому не можливо оминати застосування непрямого регулювання підприємницької діяльності, що формує систему мотивації, створює стимулюючі умови для діяльності суб'єктів ринкових

відносин і виступає в таких формах, як податкова система, цінова і фінансово-кредитна політика, державне замовлення.[6]

Основним способом, за допомогою якого держава здійснює правове забезпечення в сфері підприємництва, є видання нормативно-правових актів, що регулюють діяльність підприємців. Закони та інші нормативно-правові акти створюють необхідний юридичний режим забезпечення публічних інтересів у сфері економіки. Об'єктами охорони можуть бути інтереси національної економіки; державні потреби; економічні інтереси територіальних утворень; вимоги до видів діяльності, якості товарів і послуг; інтереси об'єднань груп власників або власників взагалі; інтереси суб'єктів господарювання які здійснюють комерційну діяльність.

Для ефективного провадження господарської діяльності, державою передбачається здійснення механізму правового забезпечення, що передбачає застосування таких важливих методів регулювання як: легітимації підприємницької діяльності, оподаткування, здійснення дерегулювання підприємницької діяльності, що забезпечується відповідними законодавчими актами.

Пропонуємо розглянути кожен елемент правового забезпечення комерційної діяльності з подальшою його характеристикою.

Під легітимацією розуміється особливий порядок при якому виникнення прав суб'єкта підприємницької діяльності ставиться в залежність від наявності певних умов, точно визначених законом (елементами легітимації є державна реєстрація, ліцензування і патентування). Легітимація підприємництва передбачає здійснення підприємницької діяльності лише легітимним (законним) суб'єктом, законність входження якого в сферу підприємництва і заняття підприємницькою діяльністю підтверджена державою шляхом державної реєстрації і ліцензування.[54]

Отже, умовами здійснення підприємницької діяльності, в тому числі і комерційної діяльності підприємств, є встановлені державою і закріплені в

законодавстві необхідні вимоги проходження певних процедур — державної реєстрації, ліцензування і патентування деяких видів підприємництва .

В юридичній літературі легітимація, в основному, пов'язується зі створенням юридичних осіб – суб'єктів підприємництва і досліджується роль державної реєстрації, патентування, ліцензування суб'єкта підприємницької діяльності в процесі їх створення. Створення суб'єкта підприємницької діяльності неможливо без використання публічних засобів впливу. Публічні методи впливу, імперативні норми необхідні для закріплення юридичної рівності економічно нерівних осіб. Легітимація підприємницької діяльності є тією процедурою, на якій державний вплив виявляється найбільш характерним.

Як зазначає проф. В.С.Щербина, реєстрація підприємств є процесуально-правовою дією, внаслідок якої підприємства включаються до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій. Зазначена дія має за мету надати підприємству формально-юридичних ознак суб'єкта права, згідно з якими воно починає функціонувати у господарсько-правовому обігу як загальновідома для третіх осіб і органів держави юридична особа.[68,с.235]

Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності має на меті[60;с.180]:

- формування правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності;
- здійснення попереднього державного контролю за законністю формування підприємницьких правовідносин відповідних суб'єктів;
- формування інформаційного ресурсу за допомогою внесення до Єдиного державного реєстру передбачених відомостей;
- встановлення оподаткування;
- наступний контроль за діяльністю підприємницьких структур;
- статистичний облік для застосування певних заходів регулювання економіки на макроекономічному рівні.

Перейдемо до визначення поняття ліцензування, як елемента легітимації підприємницької діяльності.

Ліцензування – це видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування.[14]

В загальнозживаному розумінні ліцензування — це порядок надання дозволів на здійснення окремих видів діяльності спеціально уповноваженими на те державою органами. Ліцензування застосовується в Україні з метою підвищення надійності економіки держави та недопущення на ринок товарів і послуг, які не відповідають встановленим на рівні держави стандартам і вимогам. [50,с.4]

Отже, можна зробити висновок, що легітимація підприємницької діяльності – це процес закріплення за суб'єктом господарювання його правоздатності, який включає державну реєстрацію підприємницької діяльності, як обов'язковий елемент, ліцензування і патентування деяких видів підприємницької діяльності, як допоміжні елементи легітимації підприємницької діяльності.

Одне із чільних місць серед елементів правового забезпечення підприємництва посідає податкова політика, що реалізується шляхом здійснення оподаткування суб'єктів комерційної діяльності. Необхідно зазначити що оподаткування повинно здійснюватися відповідно до існуючих умов економічного розвитку країни та мати наукове обґрунтування на підставі основних принципів податкового законодавства, а саме[3]:

- 1) загальності оподаткування — кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені Податковим Кодексом, законами з питань митної справи податки та збори, платником яких вона є згідно з положеннями Податкового Кодексу України;
- 2) рівності усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації — забезпечення однакового підходу до всіх

платників податків незалежно від соціальної, расової, національної, релігійної приналежності, форми власності юридичної особи, громадянства фізичної особи, місця походження капіталу;

3) невідворотності настання визначеної законом відповідальності у разі порушення податкового законодавства;

4) презумпції правомірності рішень платника податку в разі, якщо норма закону чи іншого нормативно-правового акта, виданого на підставі закону, або якщо норми різних законів чи різних нормативно-правових актів припускають неоднозначне (множинне) трактування прав та обов'язків платників податків або контролюючих органів, внаслідок чого є можливість прийняти рішення на користь як платника податків, так і контролюючого органу;

5) фіскальної достатності — встановлення податків та зборів з урахуванням необхідності досягнення збалансованості витрат бюджету з його надходженнями;

6) соціальної справедливості — установа податків та зборів відповідно до платоспроможності платників податків;

7) економічності оподаткування — установа податків та зборів, обсяг надходжень від сплати яких до бюджету значно перевищує витрати на їх адміністрування;

8) нейтральності оподаткування — установа податків та зборів у спосіб, який не впливає на збільшення або зменшення конкурентоздатності платника податків;

9) стабільності — зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Податки та збори, їх ставки, а також податкові пільги не можуть змінюватися протягом бюджетного року;

10) рівномірності та зручності сплати — установа строків сплати податків та зборів, виходячи із необхідності забезпечення своєчасного

надходження коштів до бюджетів для здійснення витрат бюджету та зручності їх сплати платниками;

11) єдиного підходу до встановлення податків та зборів — визначення на законодавчому рівні усіх обов'язкових елементів податку.

На сучасному етапі розвитку України суттєвим елементом державної підтримки бізнесу, особливо його правового забезпечення, є дерегулювання. Дерегулювання підприємницької діяльності — це сукупність заходів, спрямованих на зменшення втручання державних органів у підприємницьку діяльність, усунення правових, адміністративних, економічних та організаційних перешкод для її розвитку, а саме: спрощення порядку створення, реєстрації та ліквідації суб'єктів підприємництва; скорочення переліку видів підприємницької діяльності, що підлягають ліцензуванню та патентуванню, потребують одержання сертифікатів та будь-яких інших дозволів на здійснення підприємництва; обмеження кількості перевірок та права контролю за діяльністю суб'єктів підприємництва для зменшення тиску контролюючих органів; спрощення процедури митного оформлення вантажів у процесі здійснення експортно-імпортних операцій; забезпечення послідовності та стабільності нормативно-правового регулювання підприємництва.[26]

Аналізуючи вищезазначене, можна сказати, що механізм правового забезпечення комерційної діяльності — це сукупність правових засобів, узятих в єдності, за допомогою яких держава здійснює правовий вплив на відносини, що складаються в процесі здійснення підприємницької діяльності в бажаному для нього напрямку.

2.2. Повноваження державних органів щодо правового забезпечення комерційної діяльності підприємств

В Україні відбувається процес формування економічних відносин, в яких важливу роль відіграє комерційна діяльність, що складає значну питому вагу в господарській діяльності. З метою створення сприятливих організаційних і економічних умов для розвитку підприємництва держава на умовах і в порядку, передбачених чинним законодавством здійснює правове забезпечення комерційної діяльності.

Відповідно до закономірностей розвитку і потреб економічного життя країни держава, в особі її уповноважених органів на різних рівнях впливає на підприємницьку діяльність та результати її здійснення шляхом встановлення правових засад (принципів, цілей, завдань, меж), а також розробляє основні засоби правового забезпечення комерційної діяльності підприємств.

Як зазначає ст. 6 Конституції України державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України.[1]

Що стосується самої організації діяльності державних органів щодо правового забезпечення комерційної діяльності підприємств, то пропонуємо розглядати її у широкому значенні, а саме як цілеспрямовану, владно-організуючу діяльність законодавчої та виконавчої гілок влади, а також публічно-владну діяльність органів місцевого самоврядування та громадських об'єднань, яка спрямована на виконання основних цілей, завдань і функцій держави.

Реалізація повноважень Президентом України – діяльність багатогранна, яка проявляється у різних формах та сферах суспільно-державного життя, тому практичне значення для розкриття сутності цих повноважень, інших їх особливостей відіграє класифікація. Завдяки такому упорядкуванню повноважень Президента України, можливим стає вичерпне

з'ясування завдань, які на нього покладаються, змісту правовідносин глави держави із іншими владними суб'єктами, сфер суспільно-державного життя, у яких відбувається реалізація цих повноважень. Наприклад, згідно зі ст. 106 Конституції України Президент України має широкі повноваження в різних сферах державного життя.

В одних випадках ці повноваження належать виключно главі держави, в інших – певним чином розподілені між ним та органами державної влади. Так, Конституція розмежовує функції Президента України як глави держави і Верховної Ради України як її єдиного органу законодавчої влади. Водночас повноваження Президента України у його відносинах із Верховною Радою України дають можливість розглядати главу Української держави як повноправного учасника законодавчого процесу. По-перше, Президенту України належить право законодавчої ініціативи, а по-друге, законопроекти визнані Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України у позачерговому порядку. Крім того, Президент України підписує закони, прийняті Верховною Радою Україною, має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів із наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховною Радою України.

Проаналізувавши таким чином повноваження Президента України, які здійснюються ним щодо правового забезпечення комерційної діяльності підприємств, можна говорити про важливість цього правового інституту серед інших оскільки саме завдяки ньому здійснюється подальше спрямування та координація дій органів влади щодо розглянутого нами питання.

Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент — Верховна Рада України. У своїй діяльності Верховна Рада України керується Конституцією України, Регламентом Верховної Ради України та законами України « Про комітети Верховної Ради України», «Про статус народного депутата України». Необхідно підкреслити що Парламент відіграє досить важливу роль у процесі правового забезпечення комерційної діяльності

підприємств. Так, зокрема, Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти більшістю від її конституційного складу.

До повноважень Верховної Ради України визначених Конституцією та законами України що мають відношення до правового забезпечення комерційної діяльності належать[1]:

- 1) внесення змін до Конституції України в межах і порядку передбачених розділом XIII цієї Конституції;
- 2) прийняття законів. Зокрема встановлено, що виключно законами України визначаються правові засади і гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання
- 3) надання згоди на призначення Президентом України Прем'єр-міністра України;
- 4) здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України відповідно до цієї Конституції;
- 5) надання згоди на призначення на посади та звільнення з посад Президентом України Голови Антимонопольного комітету України.

Вищим органом у системі органів виконавчої влади в Україні є Кабінет Міністрів України, який очолює систему органів виконавчої влади, здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, Раду Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. Уряд є найважливішою складовою частиною і центральною ланкою всього державного механізму. Він виступає як основний державний орган, що забезпечує проведення внутрішньої й зовнішньої політики держави, під його керівництвом знаходиться державний апарат, фінанси країни, іноземні справи. У відповідних законодавчих і нормативних актах, як уже зазначалося вище, передбачаються повноваження Уряду щодо правового забезпечення ним комерційної діяльності підприємств, видання ним юридичних актів.

Організаційно-правова діяльність Кабінету міністрів полягає у проведенні заходів щодо кадрового забезпечення органів виконавчої влади,

прийняття нормативно-правових актів та надання роз'яснень з питань їх застосування.

Слід зауважити, що до повноважень Уряду, закріплених у статті 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України», які мають безпосередній вплив у сфері правового забезпечення комерційної діяльності відносять [17]:

- сприяння розвитку підприємництва на засадах рівності перед законом усіх форм власності та соціальної спрямованості національної економіки,
- здійснення заходів щодо демонополізації та антимонопольного регулювання економіки, розвитку конкуренції та ринкової інфраструктури;
- забезпечення здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності;
- забезпечення розроблення і виконання програм структурної перебудови галузей національної економіки та інноваційного розвитку, здійснює заходи, пов'язані з реструктуризацією та санацією підприємств і організацій, забезпечує проведення державної промислової політики;
- забезпечення захисту та підтримки національного товаровиробника;
- забезпечення захисту прав споживачів та підвищення якості їх життя;
- визначення обсягу продукції (робіт, послуг) для державних потреб, порядок формування та розміщення державного замовлення на її виробництво,
- вирішення відповідно до законодавства інші питання щодо задоволення державних потреб у продукції (роботах, послугах);
- забезпечення проведення державної фінансової та податкової політики,
- сприяння стабільності грошової одиниці України;
- забезпечення проведення державної політики цін та здійснює державне регулювання ціноутворення;

Окрім зазначених повноважень Кабінет Міністрів України забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері розвитку підприємництва, розроблення та виконання загальнодержавних програм розвитку малого і середнього підприємництва з урахуванням загальнодержавних пріоритетів, здійснює заходи щодо розвитку інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва, спрямовує, координує та контролює діяльність органів виконавчої влади, які забезпечують надання державної підтримки. [17]

Важливою ланкою у системі органів виконавчої влади є підвідомчі Кабінету Міністрів центральні органи виконавчої влади, такі як міністерства, державні комітети (державні служби) інші державні органи зі спеціальним статусом, які складають систему центральних органів влади та за допомогою яких Уряд здійснює впровадження своєї діяльності стосовно конкретної сфери застосування.

Необхідно підкреслити, що серед центральних органів виконавчої влади, які покликані реалізувати правове забезпечення комерційної діяльності підприємств першочергове значення займає Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, повноваження якого визначено Положенням Про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 року № 459 [23]:

- Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України;
- Департаменту промислової політики України в частині формування та реалізації промислової політики;
- Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва в частині формування та реалізації державної регуляторної політики, державної політики з питань розвитку підприємництва, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності.

Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України здійснює формування та забезпечення реалізації державної політики економічного і соціального розвитку, цінової, промислової, інвестиційної, зовнішньоекономічної політики, державної політики у сфері торгівлі, державної регіональної політики, державної політики з питань розвитку підприємництва, технічного регулювання та захисту прав споживачів, а також міжвідомчої координації з питань економічного і соціального співробітництва України з Європейським Союзом.

Згідно з нормами Положення Про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України до сфери повноважень Міністерства стосовно правового забезпечення комерційної діяльності відносять наступні[23]:

- узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та в установленому порядку вносить їх на розгляд Президентіві України і Кабінету Міністрів України;
- забезпечує формування державної політики у сфері розвитку підприємництва, державної регуляторної політики, державної політики з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності та нормативно-правове регулювання у зазначених сферах;
- бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері економічної конкуренції і обмеження монополізму, сприяє розвитку конкурентних відносин;
- забезпечує підготовку проектів рішень Кабінету Міністрів України щодо видачі дозволу на узгоджені дії та концентрацію суб'єктів господарювання;
- здійснює в межах повноважень функції з регулювання товарного біржового ринку і подає Кабінету Міністрів України узагальнені пропозиції

органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій усіх форм власності щодо його вдосконалення;

- розробляє в установленому порядку пропозиції щодо гармонізації нормативно-правових актів та нормативних документів з міжнародними, в тому числі європейськими, правилами і стандартами, які визначають вимоги до торговельної діяльності та діяльності у сфері побутових послуг;
- розробляє та затверджує правила торгівлі окремими групами товарів, надання побутових послуг, роботи закладів ресторанного господарства, здійснення різних видів і форм торгівлі, граничні розміри списання втрати товарів на підприємствах торгівлі та ресторанного господарства, а також порядок їх застосування, державні соціальні нормативи у сфері торговельної діяльності і побутових послуг;
- розробляє пропозиції щодо формування та реалізації державної цінової політики;
- здійснює відповідно до законодавства державне регулювання цін (тарифів) на продукцію, товари і послуги, здійснює координацію діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади із зазначених питань;
- приймає разом із Антимонопольним комітетом України рішення про запровадження та скасування державного регулювання цін на продукцію монопольних утворень на внутрішньому ринку (за винятком продукції, регулювання цін на яку здійснюється національними комісіями регулювання природних монополій);
- здійснює в межах своїх повноважень контроль за додержанням порядку формування, установлення та застосування цін (тарифів), здійснює методологічне забезпечення роботи органів державного контролю за цінами (тарифами), скасовує в установленому порядку ціни (тарифи), встановлені з порушенням законодавства;
- проводить моніторинг цін і тарифів на товари та послуги споживчого ринку, узагальнює його результати, готує пропозиції щодо вжиття заходів до стабілізації цінової ситуації.

Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва (далі – Держпідприємництво України) є новоутвореним центральним органом виконавчої влади відповідно до Указу Президента України 30.03.2012 № 237/2012 та входить до складу суб'єктів правового забезпечення комерційної діяльності підприємств. Свою діяльність здійснює відповідно до Положення про Державну службу України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва, затвердженого Указом Президента України від 30.03.2012 № 237/2012.[22]

Метою Державної служби регуляторної політики та розвитку підприємництва є створення регуляторних, інституційних, організаційних та фінансових умов для організації на сучасному рівні господарської діяльності, започаткування та ведення бізнесу задля створення робочих місць, підвищення рівня та якості життя населення шляхом реалізації державної регуляторної політики та політики у сфері підприємництва, забезпечення реалізації заходів Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні, затвердженої Законом України від 21.12.2000 № 2157-III (далі – Національна програма), надання мікрокредитів суб'єктам малого підприємництва, реформування дозвільної та ліцензійної систем, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності.

Для досягнення мети Держпідприємництво України здійснює наступні завдання, які мають істотне відображення щодо правового забезпечення комерційної діяльності підприємств[20]:

- готує та подає в установленому порядку пропозиції щодо формування державної політики у сфері розвитку підприємництва, державної регуляторної політики, державної політики у сфері ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності;
- проводить аналіз проектів регуляторних актів, що подаються для погодження, та відповідних аналізів регуляторного впливу та приймає рішення про погодження таких проектів або про відмову в їх погодженні;

- здійснює методичне забезпечення діяльності регуляторних органів, пов'язаної з реалізацією державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності;
- вживає в межах своїх повноважень заходів щодо захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання, порушених унаслідок дії регуляторних актів;
- розробляє основні напрями розвитку державної політики у сфері ліцензування;
- бере участь у розробленні проектів нормативно-правових актів з питань видачі документів дозвільного характеру та погоджує їх в установленому порядку;
- проводить аналіз стану розвитку підприємництва, здійснює заходи щодо реалізації державної політики у сфері розвитку та підтримки малого та середнього підприємництва, формування механізму такої підтримки та відповідної інфраструктури, готує та подає в установленому порядку пропозиції щодо її вдосконалення;
- розробляє в межах своїх повноважень пропозиції щодо активізації фінансово-кредитної та інвестиційної підтримки підприємництва, організовує розроблення та забезпечує виконання державних цільових програм розвитку підприємництва, виступає державним замовником розроблення, організовує проведення експертизи проектів зазначених програм та в установленому порядку використовує бюджетні та позабюджетні кошти для виконання таких програм;
- здійснює методичне керівництво з розроблення регіональних програм підтримки та розвитку малого підприємництва, проводить аналіз стану їх виконання;
- забезпечує координацію та контроль за діяльністю Українського фонду підтримки підприємства;

- бере участь у формуванні політики соціально-корпоративної відповідальності суб'єктів господарювання;
- готує пропозиції щодо напрямів міжнародного співробітництва у сфері розвитку підприємництва, а також залучення міжнародної технічної допомоги і ресурсів міжнародних фінансових організацій у зазначену сферу;
- узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та в установленому порядку подає їх на розгляд Кабінету Міністрів України;
- організовує виконання науково-дослідних робіт з питань проведення державної політики у сфері підприємництва, у тому числі за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті;
- організовує взаємодію з громадськими організаціями підприємців, їх спілками та учасниками ринків за галузевим принципом;
- інформує громадськість про свою діяльність та стан проведення державної політики у визначених сферах діяльності;
- здійснює інші повноваження, визначені законами України та покладені на нього Президентом України.

Що стосується правового забезпечення комерційної діяльності підприємств то тут необхідно розглянути повноваження такого органу державної влади, як Департамент розвитку підприємництва, що виступає як самостійний структурний підрозділ Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємства.

До кола питань пов'язаних з його діяльністю відносять: участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері розвитку малого та середнього підприємництва; забезпечення сприяння зміцненню позицій малого і середнього підприємництва в загальній структурі вітчизняної економіки, його участі у досягненні пріоритетних цілей, визначених Президентом України та Урядом України; діяльність по створенню на

державному рівні сприятливих умов для підтримки ініціативи громадян із започаткування бізнесу та розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва в Україні; участь у формуванні та здійсненні на регіональному рівні державної регуляторної політики, державної політики щодо дозвільної системи, ліцензування і державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності; участь в організації та координації роботи державних органів і недержавних структур щодо впровадження ефективних форм та методів регулювання діяльності малого і середнього підприємництва в Україні.

Відповідно до покладених завдань Департамент:

- ✓ опрацьовує питання щодо вдосконалення правової бази розвитку малого і середнього підприємництва в Україні, бере участь у підготовці проектів нових законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, розробляє пропозиції щодо внесення відповідних змін та доповнень до законодавчих та нормативно-правових документів;
- ✓ опрацьовує питання щодо створення сприятливих умов для забезпечення розвитку малого і середнього підприємництва в Україні;
- ✓ бере участь у здійсненні державної політики з сприяння суб'єктам підприємницької діяльності щодо просування вироблених ними товарів (робіт, послуг) на внутрішній та зовнішній ринки;
- ✓ бере участь в опрацюванні питань щодо впровадження механізмів із стимулювання використання у виробництві суб'єктами малого і середнього підприємництва новітніх технологій, у тому числі тих, які забезпечують підвищення якості товарів (робіт, послуг);
- ✓ проводить моніторинг стану реалізації положень базових законодавчих документів та підзаконних актів, що стосуються розвитку малого і середнього підприємництва, готує відповідні інформаційно-аналітичні матеріали, висновки та пропозиції;
- ✓ опрацьовує, в межах своїх повноважень, питання щодо захисту прав та законних інтересів суб'єктів малого і середнього підприємництва в Україні,

які порушуються у результаті неправомірних дій з боку державних органів, а також внаслідок дії регуляторних актів, зокрема на місцевому рівні, вживає відповідних заходів;

- ✓ здійснює інші заходи, необхідні для виконання завдань Департаментом.

Що стосується державного органу зі спеціальним статусом, що наділений компетенцією з-приводу правового забезпечення комерційної діяльності, то тут сюди слід віднести Антимонопольний комітет України. Для здійснення завдань, Антимонопольний комітет України наділений широким колом повноважень, тобто має певні, закріплені законодавчо, права.

Повноваження Антимонопольного комітету України закріплені у ст.7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», згідно з положеннями якого Антимонопольний комітет України розглядає заяви і справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та проводить розслідування за цими заявами і справами; приймає розпорядження та рішення за заявами і справами, перевіряє та переглядає рішення у справах; розглядає справи про адміністративні правопорушення, приймає постанови та перевіряє їх законність та обґрунтованість; перевіряє суб'єкти господарювання, об'єднання, органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю щодо дотримання ними вимог законодавства про захист економічної конкуренції та під час проведення розслідувань за заявами і справами; вимагає від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб, інших фізичних та юридичних осіб інформацію, в тому числі з обмеженим доступом. [15]

Окрім зазначених повноважень Антимонопольного комітету України у сфері конкурентної політики, він взаємодіє з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами; узагальнює практику застосування законодавства про захист економічної конкуренції, вносить до відповідних органів державної влади пропозиції щодо його удосконалення;

приймає власні нормативно-правові акти у формі розпоряджень з питань, що належать до його компетенції; здійснює офіційне тлумачення власних нормативно-правових актів та дає рекомендаційні роз'яснення з питань застосування законодавства про захист економічної конкуренції; вносить пропозиції Президенту України, Кабінету Міністрів України, Національному банку України, приписи органам влади, органам місцевого самоврядування щодо зміни прийнятих ними нормативно-правових актів, які не відповідають законодавству про захист економічної конкуренції. [15]

З розглянутого можна зробити висновок, що правове забезпечення комерційної діяльності здійснюється на засадах передбачених Конституцією України та чинним законодавством шляхом виконання конкретних функцій та повноважень органами державної влади. Саме завдяки діяльності державних органів влади в цій сфері забезпечується нормальне функціонування та ефективний розвиток комерційної діяльності підприємств.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

3.1. Проблеми правового забезпечення комерційної діяльності підприємств

Для України, яка знаходиться на перехідному етапі і в якій ще панує високо монополізована економіка, становлення та розвиток комерційної діяльності підприємств як приватного сектора економіки набуває виключної актуальності.

Встановлено, що державна політика підтримки комерційної діяльності в Україні недостатньо зорієнтована на усунення адміністративних бар'єрів, раціональне обмеження втручання органів державної виконавчої влади у діяльність суб'єктів підприємництва, скорочення відомчих перевірок та звітності, стимулювання кредитування соціально значущих проектів і програм, що спричиняє поширення корупції в органах влади, ухилення від оподаткування, неофіційні виплати заробітної плати тощо. Подолання цих та інших негативних явищ у сфері підприємництва вбачається на шляху удосконалення адміністративно-правових відносин, законодавчого забезпечення розвитку бізнесу, запровадження державних гарантій діяльності приватних підприємців. [61, с.240]

Розв'язання існуючих проблем розвитку комерційної діяльності в Україні, створення відповідного середовища потребують докорінної переорієнтації державної політики розвитку підприємництва. Завдання полягає в тому, щоб суттєво розширити його роль і місце в економічному житті суспільства. Саме з огляду на це слід виходити при розробці та реалізації заходів щодо нормативно-правового забезпечення розвитку підприємництва. Втілення у життя цього завдання неможливе без усунення основних негативних факторів, які притаманні законодавчій практиці.

Основні недоліки правового забезпечення комерційної діяльності в Україні такі. По-перше, відсутність єдиної законодавчої стратегії щодо

розвитку комерційної діяльності підприємств. Недостатніми є правові гарантії усіх форм власності та захист приватної власності як основної умови розвитку комерційної діяльності. По-друге, неоднозначність, нестабільність і суперечливість чинної нормативно-правової бази. Зростаючий потік нормативних актів різного рівня, особливо відомчих, нерідко викривлює основне законодавство. По-третє, практично нефункціонуючий характер багатьох правових актів, дуже низька виконавча дисципліна щодо нормативно-правових документів. Багато з положень Конституції України не можуть бути реалізовані й залишаються лише декларацією поки не введені в дію закони, які визначають конкретний механізм, порядок і процедури їх здійснення. Безпомічність державної системи виконання законів усе більшою мірою компенсується активністю підпільних мафіозних структур, які починають вершити суд і розв'язують господарські суперечки та конфлікти поза будь-якими правовими нормами. По-четверте, наявність у законодавстві багатьох нечітких норм, які при бажанні можна піддати будь-якому трактуванню. По-п'яте, необґрунтованість законодавчих обмежень та вимог, які містяться в окремих нормативно-правових актах. Це – один із наслідків відсутності практики залучення до обговорення проектів правових актів представників громадських об'єднань підприємців. По-шосте, наявність правового нігілізму як антипода правової культури. [58]

Говорячи про якість нормативних актів, слід відмітити, що через відсутність закріплення визначення «правове забезпечення» та «правове забезпечення комерційної діяльності» неможливо добитись повної ясності та одноманітності в документах. [59]

Правове забезпечення комерційної діяльності включає її правове регулювання і виконання права як засобу управління стосовно конкретної сфери практики. Воно розуміє під цим також сприяння пошуку шляхів удосконалення існуючої та створення нової нормативної бази для виконання принципово нових завдань які ставляться перед підприємництвом.[7]

Сама така неоднозначність викликає суперечності та певним чином ускладнює вирішення поставленої перед нами проблеми.

Іншим недоліком є невизначеність у законодавстві поняття комерційна діяльність підприємств, оскільки з приводу цього єдина думка відсутня. Згідно міжнародного та вітчизняного законодавства комерційною вважається підприємницька діяльність, направлена на виробництво і розподіл прибутку між засновниками ділового підприємства будь-якої організаційно-правової форми, як основна його мета. У той же час загальнопоширеним є визначення комерційної діяльності, як підприємницької діяльності у сфері торгівлі, посередництва, товарно-грошових і чисто фінансових операціях. Вона виступає способом реалізації комерційних відносин, об'єктивно необхідною категорією ринкової економіки, до того ж надзвичайно складною за своїм характером і змістом.[61,с.320]

Необхідно зазначити, що це в певній мірі ускладнює питання з приводу того що ж повинні забезпечувати правом, адже чітко не визначено коло питань, яке повинна регулювати існуюча в нашій державі правова база.

Цим і користуються органи влади при тлумаченні норм права, розширюючи тим самим межі своєї компетенції, ускладнюючи процес здійснення правового забезпечення комерційної діяльності. Найчастіше в різних законодавчих актах зустрічаються одні й ті самі норми.

Все це призвело до того, що державні органи неодноразово виявляли недозволену повільність, ухиляючись від радикальних заходів, бажаючи зберегти статус-кво, виявляли недостатню гнучкість, надмірну обережність тощо.

Існування певних труднощів в національному правотворенні, зумовлюються також і наступними причинами суб'єктивного характеру. Одна з них – тривала дискусія в науковому юридичному середовищі стосовно доцільності кодифікації комерційного законодавства, форми й назви кодифікованого акта. В умовах становлення законодавства, що регулює ринкові відносини, ця дискусія набула дещо іншого забарвлення, а саме

співвідношення цивільного, комерційного і торгового законодавства. Також істотними недоліками законодавства у сфері комерційної діяльності є невизначеність основ формування відповідної державної політики та відсутність єдиного підходу до вирішення питань, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання у зазначеній сфері.

На стані комерційного законодавства негативно позначається відсутність чіткої регламентації процесу розробки, узгодження, експертизи та внесення на розгляд відповідних органів проектів законів і підзаконних нормативних актів. Не можна вважати нормальним для законотворення явищем внесення змін до нормативних актів одразу після їх прийняття.[61,с.322]

У законотворчій діяльності слід суворо дотримуватись принципу правової економії, який означає прийняття меншої кількості нормативних актів з одних і тих самих питань, використання методів інкорпорації та кодифікації як основних видів систематизації правових норм.

Наступною проблемою, на нашу думку, що досить негативно впливає на правове забезпечення і гальмує розвиток комерційної діяльності — це економічно небезпечна, жорстка податкова політика, що проведена в нашій країні. Вона йде врозріз із встановленою у світі практикою й сучасними світовими тенденціями розвитку економіки. Треба звільнити комерційні підприємства від податків на інвестиції, увезені технології, потрібні податкові пільги на період становлення такого підприємства. Цілком очевидна необхідність диференційованого податкового підходу до підприємств різного профілю діяльності. Вважається, що однією з проблем української системи оподаткування є надмірне податкове навантаження. Цим пояснюють і «тінізацію» економіки, і ухилення, тобто небажання громадян сплачувати податки, і надто повільне та недостатнє інвестування в економіку як внутрішніми, так і зовнішніми інвесторами, а також надто повільну структурну перебудову економіки шляхом ринкової трансформації.[39]

Розглядаючи проблеми правового забезпечення комерційної діяльності підприємств, неможливо оминати важливу роль у процесі правового забезпечення і самих підприємств. Так відсутнє законодавче закріплення діяльності юридичної служби або інших допоміжних органів, що повинні впроваджувати політику правового забезпечення комерційної діяльності підприємств на локальному рівні.

Як правило, існуючі юридичні служби агітують мораль і звички керівника підприємства, рідше норми законодавства, спричинюючи низько кваліфіковане правове забезпечення діяльності підприємства. Таким службам бракує законності, значущості та незалежності, адже держава сама позбавила їх цих рис, коли підпорядкувала керівництву підприємства. [42, с.201]

З розглянутого можна зробити висновок, що забезпечення розвитку цивілізованої комерційної діяльності потребує ліквідації наступних недоліків в її правовому забезпеченні: відсутність єдиної законодавчої стратегії щодо розвитку підприємництва; низька виконавча дисципліна, нефункціональність більшості нормативно-правових документів; наявність правового нігілізму; нечітко прописані норми підзаконних актів призводять до їх вільного трактування; недостатньо розроблена нормативна база для повноцінного розвитку суб'єктів підприємництва, в умовах ринкової економіки; різноманіття дефініцій суб'єктів підприємництва; відсутність ряду понять, які визначали б коло питань пов'язаних із здійсненням правового забезпечення комерційної діяльності підприємств; недосконала процедура реєстрації, ліцензування та отримання дозволів для організації власної справи та занадто важка процедура ліквідації суб'єктів підприємництва; громіздкий облік і звітність для новостворених суб'єктів підприємництва, які оподатковуються на загальних підставах; відсутність допоміжних органів на самому підприємстві, які б займались правовим забезпеченням комерційної діяльності.

3.2. Напрями подальшого вдосконалення правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств

На сьогоднішній день норми та правила, які здійснюють регламентацію правового забезпечення комерційної діяльності підприємств а також порядок здійснення його механізму органами державної влади встановлюються Законами України, Указами Президента України, Постановами Кабінету Міністрів України, іншими підзаконними актами, а також локальними актами самих підприємств. Що стосується оцінки якості цієї нормативно-правової бази то у багатьох аспектах вона є досить суперечливою, як і вона сама

Аналіз правового забезпечення комерційної діяльності в Україні дозволяє зробити деякі загальні висновки:

по-перше, законодавча база, яка забезпечує розвиток та регулювання комерційної діяльності в Україні, знаходиться на початковій стадії, на етапі формування;

по-друге, серед науковців та практиків відсутнє чітке визначення правового забезпечення комерційної діяльності, як основної умови розвитку підприємницької діяльності;

по-третє, відсутність єдиної державної політики підтримки підприємництва, зокрема комерційного, відповідної нормативно-правової бази та дійового механізму реалізації такої політики.

Розв'язання існуючих проблем можливе лише за умови створення відповідного законодавчого середовища, що потребує докорінної переорієнтації державної політики з питань розвитку підприємництва. Саме з огляду на це слід виходити при розробці напрямів подальшого вдосконалення та реалізації заходів щодо правового забезпечення комерційної діяльності підприємств. Втілення у життя цього завдання неможливе без усунення основних недоліків, які притаманні законодавчій практиці.[63]

Насамперед вирішення даної проблеми ми вбачаємо в чіткому визначенні та закріпленні не лише на науковому рівні, але й законодавчому

таких понять, як «правове забезпечення», «механізм правового забезпечення» та «правові засади забезпечення комерційної діяльності підприємств». Відповідно, пропонуємо теоретикам в галузі права провести детальне наукове дослідження даної проблеми з подальшим практичним закріпленням цього на науковому рівні.

Зазначаємо, що правове забезпечення комерційної діяльності підприємств необхідно здійснювати за такими двома напрямками:

- шляхом забезпечення умов для комерційної діяльності підприємств;
- шляхом вдосконалення конкретних напрямів її реалізації.

Все це можливо лише у випадку розроблення додаткових та вдосконалення уже існуючих нормативно-правових актів, що становлять підґрунтя ефективного та надійного правового забезпечення діяльності підприємств.

На стані комерційного законодавства негативно позначається відсутність чіткої регламентації процесу розробки, узгодження, експертизи та внесення на розгляд відповідних органів проектів законів і підзаконних нормативних актів. Не можна вважати нормальним для законотворення явищем внесення змін до нормативних актів одразу після їх прийняття.

Як вже зазначалося, значним недоліком у процесі здійснення правового забезпечення є відсутність чіткої регламентації процесу розробки, узгодження, експертизи та внесення на розгляд відповідних органів проектів законів і підзаконних нормативних актів. З цією метою необхідно внести певний порядок у здійснення законодавчого процесу, щодо розгляду та прийняття законопроектів, не лише у межах діяльності Верховної Ради України. На нашу думку, це допоможе забезпечити дотримання принципу правової економії при прийнятті нормативних актів, тим самим зменшуючи ризик прийняття недоцільних та дублюючих уже існуючі положення, законів.

Слід зауважити, що особливість законодавства, покликаною забезпечувати провадження комерційної діяльності повинно полягати у тому,

що воно має бути простим і зрозумілим, доступним для сприйняття, коротким за змістом і без відсилань до інших нормативних актів. Воно повинно своєчасно та ефективно регулювати відносини що складаються в процесі реалізації комерційної діяльності суб'єктами господарювання, оперативно встановлювати необхідний порядок господарювання з урахуванням соціальних, економічних і фінансових обставин, поставлених цілей і задач. Відсутність стабільних, корисних і конструктивних законів, пояснює економічні невдачі які зазнають підприємства у своїй діяльності.

За таких умов особливу роль у законодавчому творенні та реформуванні слід надати професійним юристам. Закон зобов'язаний стати головною цінністю країни, бути недоторканим і незмінним з боку державної виконавчої влади. Слід скасувати практику доведення законів до відома працівників міністерства, комітету або іншої структури управління за допомогою наказів виконавчих органів. Важливими елементами закону, що покликаний бути підґрунтям у правовому забезпеченні комерційної діяльності підприємств, повинні стати: його недоторканість і незалежність від інших нормативних актів; стабільність, чіткий механізм здійснення правового забезпечення за його допомогою; економічна обґрунтованість. Не потрібно забувати що коректує зміст нормативно-правового акту лише Верховна Рада України. Все це можливо досягти лише у випадку, якщо проекти законів та інших нормативно-правових актів розроблятимуть (конструюватимуть) високопрофесійні і найдосвідченіші юристи. У проекті закону або ж іншого нормативно-правового акту повинні бути сфокусовані: правовий інтелект, знання обставин та умов, за яких закон і нормативний акт функціонуватимуть, а також бачення перспективи та їх кінцевих результатів.

Запропоновані поліпшення щодо законотворчого процесу, можливі лише за рахунок реформування самого законодавчого органу. Все це повинно бути закріплено в Основному Законі держави.

Окремо слід наголосити на роль Кабінету міністрів та центральних органів виконавчої влади в подальшому вдосконаленні правових засад

забезпечення комерційної діяльності підприємств. Урядам особливо близьке питання розвитку підприємництва, зокрема і комерційної діяльності підприємств. Практично кожен уряд нашої держави мав свою програму розвитку підприємництва, проте як свідчить практика вони майже не виконувались. Це свідчить про не пристосованість виконавчої влади до чітких дій по здійсненню ефективного правового забезпечення комерційної діяльності підприємств. Тому слід певним чином обмежити право апарату уряду, міністерств і відомств видавати обов'язкові документи у виконання законів. На нашу думку це надасть змогу зменшити руйнування і знищення сутності законів, коректування їх на свій розсуд органами виконавчої влади та приведення їх у задоволення власних інтересів.

Особливу роль у процесі удосконалення правового забезпечення слід відвести Президенту України. Це можливо шляхом встановлення його у якості арбітра між органами виконавчої та законодавчої влади. Так у разі якщо парламент втрачає дієздатність або ж відносини останнього з урядом суперечать потребам суспільного життя глава держави повинен розпустити парламент. Також необхідно підвищити роль консультативно-дорадчих органів із питань підприємництва, які діють при ньому та підтримати ініціативу проведення щорічних Всеукраїнських підприємницьких читань.

На нашу думку таке вирішення вказаної проблеми досить позитивно вплине на подальше вдосконалення правових засад комерційної діяльності.

Безперечно, слід уникати надмірного втручання в комерційну діяльність органів державної влади, однак за умов перехідної економіки України, на наш погляд, слід використовувати «змішане правове забезпечення». Його змістом є поєднання саморегулювання конкурентного ринку з державним впливом на економічну діяльність суб'єктів господарювання. Так, необхідною є межа у співвідношенні форм і методів державного правового забезпечення. Державні структури України повинні на етапі реформ формувати такі політико-правові й інституціональні умови, що б забезпечили цивілізований розвиток комерційної діяльності, надаючи можливості

підприємцям у межах, визначених законом, здійснювати діяльність, яка має користь для окремої людини і для суспільства в цілому.

Необхідно підкреслити, що подолання проблем правового забезпечення комерційної діяльності підприємств можливе за рахунок втілення у життя Законопроекту «Про юридичне забезпечення комерційної діяльності підприємств».

У проекті пропонуємо визначити правові та організаційні засади провадження комерційної діяльності підприємств. На нашу думку цей проект певним чином об'єднає в цьому документі кілька нормативних актів, які регулюють комерційну діяльність, закріпити правила торговельного обслуговування населення на рівні законів, а не підзаконних актів, як це існує на даний час. Більш конкретно пропонується закріпити повноваження у сфері комерційної діяльності як центральних органів виконавчої влади, так і органів місцевого самоврядування та структурних органів самих підприємств.

Правове забезпечення комерційної діяльності підприємств в умовах становлення і розвитку ринкових відносин повинно стати правовим засобом державного управління, встановлення порядку і формування законослухняних суб'єктів господарювання. Під цим поняттям на підприємстві слід розуміти комплекс дій на основі законодавчих правил, засобів і методів правового регулювання владних відносин в управлінні виробництвом і досягненні поставлених цілей. Основана роль правового забезпечення полягає у забезпеченні відповідності виробничих цілей державним вимогам, підпорядкуванні підприємства з будь-якою формою власності законодавству. Ознаками правового забезпечення на підприємстві є: законність і професіоналізм правового управління плановість юридичної роботи і господарювання, дисципліна і порядок, економічність і ефективність ухвалених правових рішень, єдиноначальність керівництва і підлеглість кадрів, винагорода за працю і відповідальність за її результати. Правове

забезпечення на підприємстві повинно здійснюватися на професійній основі компетентними юристами.

Мета трансформації правового забезпечення і юридичної служби — вивести службу з-під впливу незавжди досконалого та законного підпорядкування керівників та інших господарських структур; забезпечити більш ефективне виконання вимог законів, інших нормативних актів держави; створити необхідні умови для зміцнення на підприємстві, в організації і установі законності і правопорядку; удосконалити методи правового забезпечення підприємств із будь-якою формою власності; надати значущості та підвищити результативність роботи юридичної служби; привести її діяльність у відповідність до вимог ринкової реформи.

Роль і зміст юридичної служби і правового забезпечення повинні набути нового значення, а їхні функції необхідно поповнити і розширити за рахунок сучасних і професійних законів, що відповідають вимогам ринкової економіки. На нашу думку ця служба підлягає радикальному реформуванню. Вона повинна бути конструктивною і високоефективною за змістом і цілями діяльності, зобов'язана діяти від імені держави і захищати на законодавчій основі інтереси підприємства будь-якої форми власності.

З метою ефективного провадження правового забезпечення на підприємстві, юридичній службі необхідно надати наступні функції:

- створити ефективну організацію юридичної служби і правового забезпечення на підприємстві;
- забезпечити правовими засобами виконання планів, програм і досягнення цілей підприємства;
- організувати на конструктивній основі укладання, облік і контроль господарських договорів;
- здійснювати підготовку претензій, позовів і обґрунтування їх необхідними доказами (документами) для захисту інтересів суб'єктів господарювання;

- удосконалювати організацію юридичної служби і правового забезпечення на підприємстві.

Основою трансформації юридичної служби та правового забезпечення може статити введення Законопроекту «Про юридичну службу на підприємстві». У ньому слід визначити статус, завдання і цілі, структуру служби, важливість її ролі у правовому забезпеченні комерційної діяльності підприємств на локальному рівні, та основні напрямки по його здійсненню на підприємстві, взаєностосунки як з адміністрацією підприємства так і з державою.

Таким чином на підставі проведеного аналізу правового забезпечення комерційної діяльності підприємств можна зробити наступні висновки і сформулювати пропозиції щодо його вдосконалення. Доцільними вважаємо наступні напрями вирішення поставлених перед нами проблем правового забезпечення:

- 1) здійснити заходи щодо усунення обмежень, які стримують розвиток комерційної діяльності підприємств;
- 2) здійснити систематизацію комерційного законодавства, шляхом його кодифікації;
- 3) забезпечити реформування законотворчого процесу на конституційному рівні;
- 4) здійснити трансформацію юридичної служби на підприємстві, шляхом розширення її повноважень та надання їй статусу державної;
- 5) провести ревізію існуючих законів та інших підзаконних актів для усунення дублювання положень, суперечностей норм права;
- 6) визнати недійсним законодавство що є застарілим з огляду на встановлення ринкових відносин в економіці, а також те що передбачає створення колізій при вирішенні питань пов'язаних з правовим забезпеченням комерційної діяльності підприємств;
- 7) забезпечити послідовність та стабільність нормативно-правового забезпечення комерційної діяльності підприємств;

- 8) спростити порядок створення, реєстрації та ліквідації суб'єктів під-приємницької діяльності;
- 9) лімітувати перевірки та контроль за діяльністю суб'єктів підприємництва;
- 10) спростити процедури митного оформлення вантажів при здійсненні експортно-імпортних операцій.
- 11) забезпечити захист конкуренції у комерційній діяльності, захист прав споживачів, здійснення контролю за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт;
- 12) вдосконалити систему оподаткування.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств в Україні та отримані на його основі нові результати спрямовані на вирішення наукового завдання, що полягає в обґрунтуванні напрямків удосконалення правового регулювання відносин, що виникають у зв'язку з правовим забезпеченням комерційної діяльності підприємств.

Під час написання випускної кваліфікаційної роботи було досліджено:

1. Єдине розуміння правового забезпечення як сукупності різноманітних форм та засобів юридичного впливу держави на поведінку учасників суспільних відносин, що здійснюються в інтересах всього суспільства або певного колективу чи особистості, з метою підпорядкувати поведінку окремих суб'єктів встановленому в суспільстві правопорядку.

2. Встановлено, що правове забезпечення комерційної діяльності підприємств включає її нормативне регулювання і виконання права як засобу управління стосовно конкретної сфери практики.

3. Також визначено коло суб'єктів, на яке, згідно норм чинного законодавства, покладено обов'язок реалізовувати правове забезпечення комерційної діяльності підприємств. Встановлено, що суб'єкти правового забезпечення комерційної діяльності підприємств — це державні органи, організації та їхні посадові особи, створені у встановленому законодавством порядку спеціально для здійснення регулюючих функцій у сфері здійснення комерційної діяльності підприємств.

4. Уточнено важливість механізму правового забезпечення комерційної діяльності та зазначено його основні елементи: легітимацію підприємницької діяльності, оподаткування, здійснення перегулювання підприємницької діяльності.

5. Узагальнюючи стан правового забезпечення комерційної діяльності було уточнено наступні недоліки:

- нечітко прописані норми підзаконних актів призводять до їх вільного трактування;

- недостатньо розроблена нормативна база для повноцінного розвитку суб'єктів підприємництва, в умовах ринкової економіки;
- недосконала процедура реєстрації, ліцензування та отримання дозволів для організації власної справи та занадто важка процедура ліквідації суб'єктів підприємництва;
- громіздкий облік і звітність для новостворених суб'єктів підприємництва, які оподатковуються на загальних підставах;
- відсутність допоміжних органів на самому підприємстві, які б займались правовим забезпеченням комерційної діяльності.

6. Підсумком дослідження стали наступні сформовані напрями подальшого удосконалення правових засад комерційної діяльності підприємств:

- ✓ Здійснити систематизацію комерційного законодавства шляхом його кодифікації та ревізії існуючих законів та інших підзаконних актів для усунення дублювання положень, суперечностей норм права.
- ✓ Забезпечити реформування законотворчого процесу на конституційному рівні.
- ✓ Здійснити трансформацію юридичної служби на підприємстві, шляхом розширення її повноважень та надання їй статусу державної.
- ✓ Визнати недійсним законодавство, що є застарілим з огляду на встановлення ринкових відносин в економіці, а також те, що передбачає створення колізій при вирішенні питань пов'язаних з правовим забезпеченням комерційної діяльності підприємств.
- ✓ Спростити порядок створення, реєстрації та ліквідації суб'єктів під-приємницької діяльності.
- ✓ Лімітувати перевірки та контроль за діяльністю суб'єктів підприємництва.

Перспективність комерційної діяльності підприємств залежить від впровадження в дію саме цих основних шляхів удосконалення правових засад комерційної діяльності підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України від 23.07.96 – 1996 р. – N 30. – Ст. 141.
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV// Відомості Верховної Ради України – 2003р. – №18, №19-20, №21-22. – Ст.144.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI// відомості Верховної Ради України – 2011 р. – № 13, / № 13-14, № 15-16, № 17 /. – Стор. 556, Ст. 112.
4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України – 2003 р. – № 40. – Ст. 356.
5. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV// Відомості Верховної Ради України – 2004 р. – № 9. – Ст.79.
6. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V// Відомості Верховної Ради України – 2007 р. – № 29. – Ст. 389
7. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI// Відомості Верховної Ради України – 2013 р. – № 3. – Ст. 23.
8. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Закон України від 21.12.2000 № 2157-III// Відомості Верховної Ради України – 2001 р. – № 7. – Ст. 35.
9. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166- VI// Відомості Верховної Ради України – 2011 р.– № 38. – Ст. 385.
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування свідоцтва про державну реєстрацію юридичної особи та фізичної особи – підприємця: Закон України від 07.04.2011 № 3205-VI// Відомості Верховної Ради України – 2011 р. – № 41. – Ст. 413.

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедур припинення юридичних осіб та підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців за їх рішенням: Закон України від 19.05.2011 № 3384-VI// Відомості Верховної Ради України – 2011 р. – № 46. – Ст.512.
12. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців: Закон України від 15.05.2003 № 755-IV// Відомості Верховної Ради України – 2003 р. – № 31. – Ст. 263.
13. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 06.09.2005 № 2806-IV// Відомості Верховної Ради України – 2005 р. – № 48. – Ст. 483.
14. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 01.06.2000 № 1775-III// Відомості Верховної Ради України – 2000 р. – № 36. – Ст.29.
15. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 №3659-XII // Відомості Верховної Ради України – 1993 р. – № 50.– Ст. 472.
16. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 № 2210-III // Відомості Верховної Ради України – 2001 р. – № 12. – Ст. 64.
17. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 07.10.2010 № 2591-VI // Відомості Верховної Ради України – 2011 р. – № 9. – Ст. 58.
18. Про стандартизацію і сертифікацію: Декрет Кабінету Міністрів України від 10.05.1993 № 46-93// Відомості Верховної Ради України – 1993 р. – № 27. – Ст. 289.
19. Про заходи щодо забезпечення підтримки та дальшого розвитку підприємницької діяльності: Указ Президента України від 15.07.2000 № 906/2000// Офіційний вісник України – 2000 р. – № 29. – Ст. 1214.
20. Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності: Указ Президента України від 23.07.1998 № 817/98// Офіційний вісник України – 1998 р. – № 30. – Стор. 2.

21. Про Деякі питання діяльності Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва: Указ Президента України від 19.12.2011 № 1168/2011// Офіційний вісник України – 2011 р. – № 100. – Ст. 3659.
22. Про Державну службу України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва: Указ Президента України від 30.03.2012 № 237/2012// Офіційний вісник України – 2012 р. – № 26. – Ст. 970.
23. Положення Про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України: Постанова Кабінету Міністрів України – 2014 р. – № 459. – Ст. 98.
24. Про державну підтримку малого підприємництва: Указ Президента України від 12.05.1998 № 456/98// Офіційний вісник України – 1998 р. – № 19. – Ст. 676.
25. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади: Указ Президента України від 28.02.2013 № 96/2013// Офіційний вісник України – 2013 р. – № 18. – Ст. 614.
26. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади від 09.12.2010 № 1085/2010// Офіційний вісник України – 2010 р. – № 94. – Ст. 3334.
27. Про Концепцію розвитку внутрішньої торгівлі України: постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.1997 № 1449.
28. Авер'янов В.Б. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). — К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. — 584 с.
29. Апопій В.В. Сучасні проблеми та стратегічні пріоритети розвитку внутрішньої торгівлі України// В.В. Апопій // Вісник Дон НУЕТУ.— Сер.: Економічні науки .—2005.— №4.—С. 153-163.
30. Бігняк О. Поняття права на підприємницьку діяльність//Підприємництво, господарство і право.— 2006.—№2.—99 с.

31. Булгакова І.В. Господарське право України: навч. посіб. Л.В. Булгаков — К:Кондор,2009.—432 с.
32. Вінник О.М. Господарське право: Навчальний посібник. – 2-е вид., змін. та доп.- К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. - 766 с.
33. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій.—К., 2009.—624 с.
34. Вітвіцький С. С. Державний контроль у сфері ліцензійної діяльності : дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / С. С. Вітвіцький. – Х., 2004. – 178 с.
- 35.Гаращук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні : дис. докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 / В. М. Гаращук. – Х., 2003. – 413 с.
- 36.Голосніченко Д. Принципи повноважень як основні правовстановчі начала // Право України.– 2009.– № 5.– С. 78-81.
- 37.Григор'єв Є.М. Ліцензування в Україні, проблеми та перспективи // Національний університет Києво-Могилянська академія“: Зб. наук. пр. – Миколаїв, 2008. – Т. 4. – С. 52-53.
38. Грицай О. Порядок реєстрації підприємства. Навчальний посібник для підприємця-початківця // Все про бухгалтерський облік. - 2010р. -№ 109 (534).- С. 43 - 48.
- 39.Добровольська В.В. Деякі проблеми вдосконалення правового забезпечення державного регулювання підприємництва // Дні науки. Правове забезпечення сфери державного управління та місцевого самоврядування: Матеріали науково-практичної конференції (27-28 жовтня 2005 р.). – Запоріжжя: Гуманітарний ун-т „ЗІДМУ”, 2005. – Т. 3. – С. 79-80.
- 40.Добровольська В.В. Місце і роль держави в регулюванні підприємницької діяльності // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2005. – № 1-2 (13-14). – С. 155-159.
- 41.Добровольська В.В. Правове забезпечення регулювання цін і тарифів як засобу державного регулювання підприємництва // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2006. – № 1 (17). – С. 155-159.

42. Дяченко Н. І. Проблеми правового забезпечення регулювання підприємством в Україні/ Н. І. Дяченко, А. Є. Григоренко. — 378 с.
43. Жук Л.А., Правові основи підприємницької діяльності: Навчальний посібник //Л.А. Жук, І.Л. Жук, О.М. Неживець; Європейський університет. — К.: Видавництво Європейського університету, 2008.— 292 с.
44. Завальний В.М. Шляхи вдосконалення законодавства України про комерційну(торгівельну) діяльність /В.М. Завальний// Форум права.— 2012.—№1.—С.319-323.
45. Зеркалов Д.В. Торговельне право України: довідник/Д.В. Зеркалов—К.: Дакор 2007.
46. Ісаков М. Г. Сучасний стан адміністративного законодавства щодо контролю у сфері реалізації права на підприємницьку діяльність України// М.Г. Ісаков//Публічне право.— 2012—№ 3 (7).— С.61-68.
47. Клим О. В. Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності в Україні : дис. .канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / О. В. Клим. — К., 2009. —205с.
48. Курило М.П. Комерційне право:навч.посіб.//Курило М.П., Завальний В.М., Завальний М.В.—Суми: Університет, книга, 2010—238 с.
49. Курило М. П. Комерційне право: навч. посіб. / М. П. Курило, В. М. Завальний, М. В. Завальний; Сум. нац аграр. ун-т. - Суми : Унів. кн., 2011. - 238 с.
50. Кравцова Т. Правова природа державного регулювання підприємницької діяльності //Підприємництво, господарство і право.— 2008.—№8.—С.3.
51. Красовська А. Державна реєстрація як умова реалізації права на підприємництво в Україні//Підприємництво, господарство і право.—2008.—№7.—С. 62.
52. Ластовецький А. Загальна характеристика законодавства у сфері підприємницької діяльності та основні тенденції його розвитку // Підприємництво, господарство і право. — 2003. - № 7.— 129 с.
53. Лесная О.С. Вплив державних органів влади на розвиток підприємництва / О.С. Лесная // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. — 2005. — № 2 (24): У 2 ч. — Ч. 1. — С. 122 – 128.

54. Лічак Д. В. Проблеми визначення поняття «державна підтримка суб'єктів господарювання» / Д. В. Лічак // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – О. : Юрид. л-ра, 2009. – Вип. 50 – С. 403-411.
55. Мамутов В. Посилення публічних засад у правовому регулюванні господарської діяльності//Право України.—2010.—№6.—С.122-128.
56. Мачуський В.В. Правове забезпечення підприємницької діяльності : Курс лекцій.— К.: КНЕУ, 2002.—348с.
57. Ніколаєва Л. В. Комерційне право: навч. посіб. / Л. В. Ніколаєва, Л. А. Микитенко; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. - К., 2012. - 447 с.
58. Опалінський Ю.В. Щодо вдосконалення законів України про підприємницьку діяльність // право України. – 1998. - № 3. – С. 49 – 50.
59. Осадчук Григорій. Окремі проблеми у сфері ліцензування // Юридичне право – <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=448>.
60. Павліщенко І.Б., Босик О.В. Державне регулювання підприємництва в Україні: напрям та пріоритети//Збірник науково-технічних праць.—Львів.—2009.—С. 258-263.
61. Політико-правове регулювання підприємництва в Україні :теорія і практика: Монографія /Варналій З.С. , Кампо В.М., Мазур ІІ., Миронова Г.А. та ін./за ред. Варналій З.С. , Кампо В.М.—К:Знання України, 2005р.—380 с.
62. Прилуцький Р. Моделі правового регулювання сфери господарювання і фінансово-економічна криза в Україні//Право України.—2010.—№6.—С.122-128
63. Сергійко О.В. Проблеми ліцензування певних видів господарської діяльності // Приватне право і підприємництво: Зб. наук.праць. – К., 2008.– С. 202-205.
64. Скакун О.Ф. Теорія держави і права :Підручник/ Харків:Консум, 2006.- 656(89)с.
65. Старцев О.В. Підприємницьке право:Підручник//За ред. О.В.Старцева/3-те вид.,переробл. І доповн.—К.:Істина,2007,—864с.
66. Шакун В.І. Правові основи підприємницької діяльності. підручник, Київ. - "Правові джерела". – 1997. - С. 16, 18.

67. Шаповалова О.В., Правове забезпечення підтримки і розвитку господарювання: кафедра господарського права Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля — Л: Видавництво СХУ ім. В. Даля, 2004,— 280 с.
68. Щербина, В.С. Господарське право : підручник / В.С.Щербина. — 4-те вид., перероб. і допов. — К.: Юрінком Інтер, 2009. —640 с.
69. <http://www.zakon.rada.gov.ua..>
70. <http://products.ligazakon.ua>.